

Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over slavernij centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaat de geschiedenis van de slavernij en het Nederlandse slavernijverleden. De aflevering die *Het Klokhuis* maakte over slavernij biedt hierop een duidelijke en aansprekende introductie.

Titel Slavernij

Vak geschiedenis

Canonvenster Slavernij

Tijdvak Tijd van regenten en vorsten/ pruiken en revoluties en burgers en stoommachines

Tijd/duur 1 lesuur

Doelgroep basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm klassikaal of in groepjes

Leerdoelen Aan het einde van de les:

- weten de leerlingen dat Nederlandse kooplieden hebben gehandeld in slaven en kunnen ze deze periode plaatsen op de tijdbalk.
- weten leerlingen wat bedoeld wordt met de 'Driehoek van de slavenhandel'
- zijn de leerlingen bekend met de volgende begrippen: WIC, Fort Elmina, slavenmarkt, plantage, ketenen, brandmerken, Marrons
- weten de leerlingen dat Nederland op 1 juli 1863 als een van de laatste landen slavernij officieel verbod

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- kleurpotloden

Beoordeling aan de hand van de bespreking van het werkblad

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over slavernij. Vooraf maakt u met uw leerlingen op het bord een woordspin. Welke woorden komen in hen op als ze aan slavernij denken?

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaat bij het venster Slavernij op uw digiboord. U vraagt kort aan een paar leerlingen of ze n.a.v. de Klokhuisaflevering al wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingsstocht, want op deze interactieve vensterplaat is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie op de volgende bladzijden.

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van de werkbladen. Daarna bespreekt u de antwoorden met de leerlingen.

Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering Slavernij
- Interactieve vensterplaat Slavernij
- Werkblad leerlingen
- Deze handleiding

Antwoorden op werkbladvragen

1a) 1600-1700 b) 1621/ West-Indische Compagnie c) 1863/1800-1900

2a) rechts/onder/links b) Afrikaanse stamhoofden c) geld en wapens

3a) Ter beoordeling van de leerkracht b) Ter beoordeling van de leerkracht c) Zo konden ze minder makkelijk ontsnappen d) Ter beoordeling van de leerkracht e) Marrons/oerwoud

4a) Amsterdam b) fout is: waar/ waar/ niet waar/ niet waar c) Ter beoordeling van de leerkracht

Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les is de vensterplaat over slavernij. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over de Nederlandse handel in slaven aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen.

In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over slavernij en slavenhandel te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

i Geketende slaaf

Onderwerp: De 'Driehoek van de slavenhandel'

Beeld: Kaartje van de driehoek van de slavenhandel

Informatie: Er is een tijd geweest dat mensenhandel heel gewoon gevonden werd. Ook Nederlandse kooplieden hebben meegedaan aan die handel. De Nederlandse slavenhandel begon in 1621. Toen werd de West-Indische Compagnie (WIC) opgericht. Op de kaart zie je de 'driehoek van de slavenhandel'.

Lees meer

De driehoek van de slavenhandel begon in Nederland. Daar werden schepen van de WIC volgeladen met wapens en andere spullen. De schepen voeren hiermee naar West-Afrika (**groene pijl**).

In Afrika kochten Nederlandse kooplieden slaven van Afrikaanse stamhoofden. Er werd in die tijd veel oorlog gevoerd tussen verschillende stammen in Afrika. Een

stamhoofd nam zijn vijanden gevangen en voerde ze naar de kust. Daar verkocht hij ze als slaven aan een koopman. In ruil voor de slaven kreeg het stamhoofd onder andere geld en wapens. Met die wapens kon hij weer een nieuwe oorlog voeren.

Als er genoeg slaven waren om een schip mee te vullen, voer het naar Amerika oftewel 'West-Indië' (**rode pijl**). In de Nederlandse koloniën Curaçao en Suriname werden de slaven verkocht. Ze moesten werken op de plantages daar. De schepen voeren de producten die van de plantages kwamen, zoals koffie, tabak en suiker, mee terug naar Europa (**blauwe pijl**). De producten werden daar voor veel geld verkocht. En dan begon een nieuwe driehoek. In totaal zijn zo'n 500.000 slaven door Nederlandse kooplieden verkocht. Dat is ongeveer 5% van de totale slavenhandel in die tijd.

i Nederlandse slavenhandelaar

Onderwerp: Nederland en slavernij

Beeld: Schooltv Beeldbankclip 'Nederlandse slavernij'

Informatie: Nederland heeft meegedaan aan de slavernij. De Nederlandse WIC heeft veel slaven gekocht in Afrika en verkocht in Zuid-Amerika. Dit waren ongeveer 500.000 slaven in totaal. In die tijd was het normaal om in slaven te handelen. Ook andere landen deden eraan mee.

Letterlijke tekst uit de clip: Nederlanders hebben vroeger gehandeld in slaven. Het is een zwarte bladzijde in onze geschiedenis. De Nederlandse handelaren halen hun slaven vooral uit West-Afrika. Ze kopen ze van Afrikaanse koningen. Vanuit West-Afrika worden de slaven per schip helemaal naar Curacao gebracht. Een vreselijke reis. Op Curacao is een grote slavenmarkt. De gezonde, jonge mannen en vrouwen worden er door de handelaren uitgepikt. Veel slaven gaan dan naar Suriname. Dat was toen een kolonie van Nederland. In Suriname worden de slaven verkocht aan degene die het meeste geld betaalt. Ook deze Afrikaanse jongen - Kwame - is als slaaf verkocht. Hij is eigendom geworden van een blanke man, een Nederlander. Kwame mag niet zijn eigen naam houden. Hij krijgt een nieuwe naam, want hij moet goed weten dat hij nu een slaaf is. Veel slaven komen terecht op suiker- en tabaksplantages: grote Nederlandse boerderijen. Ze moeten voor de Nederlanders op het land werken. Ook Kwame moet op een plantage werken.

Suggestie voor klassengesprek: Begin met uw groep een discussie over de vraag of slavernij tegenwoordig nog steeds bestaat. Wanneer is iets slavernij? Laat uw leerlingen hun antwoorden motiveren.

i Slaven wachten op transport

Onderwerp: Fort Elmina

Beeld: Gravure Fort Elmina

Informatie: De slaven die de Nederlanders kochten, werden naar Fort Elmina gebracht. Dat was een fort aan de kust van Ghana in Afrika. De slaven werden daar in donkere kelders opgesloten, net zolang totdat er genoeg waren om een heel schip mee te vullen. Dan begon een vreselijke reis over zee naar Amerika.

Lees meer

Fort Elmina werd in 1482 gebouwd door de Portugezen. Ze bouwden het aan de kust. Zo was het heel makkelijk om goederen op schepen te laden en te vervoeren.

De Nederlanders wilden het fort ook graag hebben. Ze probeerden het daarom van de Portugezen af te pakken, maar het fort leek 'onneembaar'. Uiteindelijk lukte het hen in 1638 toch om het te veroveren. De Nederlanders waren nu de baas over het fort.

Fort Elmina is tot 1872 van de Nederlanders gebleven. Daarna werden de Engelsen er de baas. Tegenwoordig is het fort een museum waar je meer kunt leren over de geschiedenis van het fort en de slavernij.

i Slavenschip midden

Onderwerp: Op het schip

Beeld: Schooltv Beeldbankclip 'Op het schip'

Informatie: Ruim tweehonderd jaar lang haalden Nederlandse kooplieden mensen uit Afrika, en brachten hen per schip over naar Amerika en verder. Er werden zo'n 300 tot 600 slaven per keer vervoerd.

Letterlijke tekst uit de clip: Vroeger werd er gehandeld in slaven. Dat vond men heel gewoon toen. Ook Nederlandse kooplieden deden mee aan die handel. In de 18e eeuw haalden ze die mensen uit Afrika, en brachten ze per schip over naar Amerika en verder. Geboeid worden de slaven aan boord gebracht en in een ruim gestouwd. Er kunnen zo'n 300 slaven in een schip. De reis over de oceaan is vreselijk. De slaven worden af en toe aan dek gebracht voor wat frisse lucht en om in conditie te blijven.

Door de slechte omstandigheden worden de mensen ziek. De chirurgijn, de dokter maakt zijn ronde. Het is belangrijk dat zoveel mogelijk gezonden en sterke slaven aan de overkant van de oceaan aankomen. Ziek of dood brengen ze tenslotte niks op.

Na een lange, verschrikkelijke reis komt het schip aan in Curaçao.

i Slavenschip onder

Onderwerp: Een slavenschip

Beeld: Schets van een slavenschip van de Atlantische slavenhandel

Informatie: Dit is een plattegrond van een slavenschip. Op het plaatje zie je goed hoe dicht de mensen op elkaar moeten zitten.

i Poster 'To be sold & let'

Onderwerp: Slaven te koop

Beeld: Gravure van een slavenmarkt in Suriname

Informatie: Nederlandse handelaren brachten de slaven, per schip, helemaal naar de andere kant van de oceaan. Vaak naar Curaçao en Suriname. De slaven die de verschrikkelijke reis overleefd hadden, gingen daar van de boot af. Ze kregen vers eten en drinken en werden opgeknapt. Daarna werden ze op een slavenmarkt verkocht.

Lees meer

De bazen van de plantages kwamen naar de slavenmarkt. Ze zochten er naar nieuwe slaven voor het zware werk op de plantages. Het moeste jonge, gezonde slaven zijn. Jonge en gezonde slaven waren sterker, werkten harder en leefden langer dan oude of zieke slaven.

Een bekende slavenmarkt was die op Plantage Zuurzak. Deze plantage lag in Willemstad. Dat is nu de hoofdstad van Curaçao. Vanaf deze plek moesten slaven vaak opnieuw op een boot, naar Suriname. Ze gingen mee met hun nieuwe eigenaar om op zijn plantage te werken.

i Plantage

Onderwerp: Op de plantage

Beeld: Gravure slaaf en slavine op een suikerrietakker

Informatie: De meeste slaven kwamen terecht op Curaçao en in Suriname. Daar moesten ze werken op plantages. Dit zijn grote velden vol met bijvoorbeeld suikerruit, koffie- en tabakspianten. De meeste slaven werkten daar op het veld. Maar sommige slaven werkten bij de plantagehouder in huis. Zij deden het huishouden.

Lees meer

De plantagehouder was de eigenaar van de plantages. Vaak had hij iemand in dienst die de slaven controleerde tijdens het werk op het veld. Deze slavendrijver zorgde ervoor dat de slaven hun werk goed deden en niet wegliepen.

Tijdens het werk op het veld was het vaak erg warm. Ook

kregen de slaven maar weinig pauze. Als ze niet hard genoeg werkten kregen ze bovendien zware straffen. Hoe harder er werd gewerkt, hoe meer er was om te verkopen en hoe meer geld de plantagehouder kon verdienen.

i Brandmerken

Onderwerp: Brandmerken

Beeld: Foto van een 'slavenstempel'

Informatie: Slaven werden gebrandmerkt. Een gloeiendheet ijzeren stempel werd twee tellen tegen de huid van de slaaf gehouden. Aan het litteken van de brandwond kon je zien van wie de slaaf was. Slaven die naar Fort Elmina werden gebracht kregen een brandmerk met het teken van de WIC. Zij waren de nieuwe eigenaar van de slaven.

Lees meer

De slaven die de lange overtocht naar Amerika hadden overleefd werden daar opnieuw gebrandmerkt. Dit keer door hun nieuwe eigenaar, de plantagehouder. Met het brandmerken van een slaaf konden eigenaren laten zien dat de slaaf van hen was. Dit betekent dat slaven niet vrij zijn. Ze zijn het eigendom van iemand anders. De eigenaar bepaalt dan wat de slaven doen. Hun hele leven werd bepaald door de slaveneigenaar.

i IJzeren slavenhalsband

Onderwerp: Ketenen

Beeld: Foto smeedijzeren slavenhalsband

Informatie: Als slaaf was je het bezit van iemand en had je zelf niets te vertellen. Je moest gedwongen werken. Hoe je leefde en woonde, bepaalde je eigenaar. Vaak werd je geketend. Bijvoorbeeld met een slavenhalsband.

Lees meer

Als je zo'n halsband om had, kon je je nek niet laten rusten. Je moest je hoofd de hele tijd omhoog houden. Dat was heel vermoeiend. Je kon daardoor ook niet goed slapen en je was veel sneller moe. Soms kreeg je ook een metalen ketting om je enkels. Zo kon je moeilijk ontsnappen.

In Suriname vluchtten de slaven die het toch gelukt was om te ontsnappen diep het oerwoud in. Daar leefden ze met z'n allen bij elkaar in vrijheid. Deze mensen noemen we Marrons.

i 'Am I not a man or a brother?'

Onderwerp: Kritiek op slavernij

Beeld: Kaft van 'De Negerhut van Oom Tom'

Informatie: Vanaf het einde van de achttiende eeuw vonden steeds meer mensen slavernij onmenselijk. Ze wilden hun ideeën verspreiden. Dat deden ze bijvoorbeeld door er boeken over te schrijven. Een heel bekend en belangrijk voorbeeld hiervan is 'De Negerhut van Oom Tom'. Dit is een Amerikaans boek uit 1852 dat gaat over het zware leven van slaven.

Lees meer

'De Negerhut van Oom Tom' werd geschreven door Harriet Beecher Stowe. De hoofdpersoon uit het boek is de slaaf Oom Tom. Hij werkt op de plantage van meneer Shelby. Voor een slaaf heeft hij het daar niet slecht. Maar omdat meneer Shelby veel schulden heeft moet hij Oom Tom verkopen aan een gemene eigenaar. Veel mensen leefden mee met de slaven in het boek.

Door boeken als 'De Negerhut van Oom Tom' gingen in die tijd steeds meer mensen anders over slavernij denken. Ze vonden dat een mens niet het eigendom van iemand anders mocht zijn en niet gedwongen kon worden om te werken. Uiteindelijk schaften steeds meer landen de slavernij af.

Suggestie voor klassengesprek: Vanaf het einde van de achttiende eeuw vonden steeds meer mensen slavernij onmenselijk. Maak met uw leerlingen (op het bord) een inventarisatie van argumenten die de mensen in die tijd voor de afschaffing van slavernij gehad zouden kunnen hebben. Kunnen ze ook redenen bedenken waarom er mensen tegen de afschaffing van slavernij waren?

i Geketend kind links onder

Onderwerp: Afschaffing van de slavernij

Beeld: Foto 'Nationaal Monument Slavernijverleden'

Informatie: Dit beeld staat in het Oosterpark in Amsterdam. Het is een monument om de afschaffing van de slavernij te herdenken. Beatrix onthulde het op 1 juli 2002. Nederland was één van de laatste landen die de slavernij afschafte. Dat was op 1 juli 1863.

Lees meer

Nu wordt er in Suriname op 1 juli feest gevierd. Dit feest heet Keti Koti. Keti Koti betekent 'gebroken ketens'. De mensen in Suriname dansen, zingen en eten die dag met z'n allen op

straat. De slachtoffers van de slavernij worden de avond voor het feest herdacht.

Keti Koti wordt ook op sommige plekken in ons land gevierd. Door het feest en het monument proberen de mensen de slavernij niet te vergeten. Het is een zwarte bladzijde uit onze geschiedenis.

Lessuggestie: Maak met de groep een eigen monument om het slavernijverleden te herdenken.

Wellicht heeft u leerlingen in uw groep die bekend zijn met hoe 'Keti Koti' gevierd wordt. Laat ze erover vertellen. Misschien is het mogelijk om het op 1 juli met de groep te 'vieren'.

Kijk ook eens op www.entoen.nu/slavernij voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster Slavernij.

Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

